

20.1.2023

Työ- ja elinkeinoministeriö

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/35022/2022

Asianumero: VN/18035/2022

FORTUM OYJ:N LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE TAKAUTUVASTI MAKSETTAVAA SÄHKÖHYVITYSTÄ SEKÄ SÄHKÖLASKUJEN MAKSUAIKOJEN PIDENNYSTÄ KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI

Fortum kiittää mahdollisuudesta esittää näkemyksensä luonnokseen hallituksen esityksestä (HE-luonnos) eduskunnalle koskien takautuvasti maksettavaa sähköhyvitystä sekä sähkölaskujen maksuaikojen pidennystä koskevaksi lainsäädännöksi.

Ehdotus on valmisteltu nopeassa aikataulussa joulukuun aikana, annettu lausunnoille 10.1.2023 ja lausuntoaika on 22.1.2023 saakka. On tärkeää, että aikataulupaineista huolimatta lausunnot käsitellään huolella ennen lopullisen hallituksen esityksen antamista eduskunnalle.

Pidämme lakiehdotusta sähköhyvityksestä tarpeellisena ja siten kannatettavana, koska täten valtio pyrkii riittävästi ja kohtuullisesti tukemaan kotitalouksia poikkeuksellisen korkeiden sähkön kuluttajahintojen negatiivisilta vaikutuksilta, jotka johtuvat pääosin Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan sekä Venäjän päätöksestä käyttää energiaa aseena. Huomioitavaa on, että korkeat kuluttajahinnat poikkeavat merkittävästi sähkön pitkän aikavälin hintatasoista. Hallitus on aiemmin jo tehnyt päätökset arvonlisäverotuksen väliaikaisesta kevennyksestä, tuloverotuksen ns. sähkövähennyksestä ja Kelan sähkötuesta.

Valtiovarainministeriön tulisi edelleen pyrkiä välttämään erilaisia päällekkäisiä tukimuotoja ja suunnittelussaan huolehtia niiden oikeasuuntaisista ohjaus- ja muista vaikutuksista riittävällä tavalla kuten esimerkiksi energiatehokkuuteen kannustamisesta, sähköasiakkaiden riittävästä ja oikea-aikaisesta tiedottamisesta sekä alan toimijoiden mahdollisuuksista vaikuttaa ja valmistautua erilaisiin tukitoimiin, sekä varautumisesta niistä aiheutuviin lisäkustannuksiin.

1 YLEISET VIESTIT

Suunniteltu lain parlamentaarisen käsittelyn ja voimaantulon aikataulu siten, että hyvityksen ensimmäinen erä otetaan huomioon maaliskuun 2023 laskutuksessa on erittäin haasteellinen. Tämän mahdollistamiseksi hyvityksen keskeisistä parametreista, maksuaikojen pidentämistarpeesta ja näiden toteutuksesta olisi päätettävä mahdollisimman nopeasti, jotta toteutukseen liittyviä riskejä ja kustannuksia voidaan minimoida. Sähkönmyyjät joutuvat joka tapauksessa aloittamaan valmistelut jo nyt pohjautuen hallituksen ehdotusluonnokseen.

Uuden lain tarvitsema valmistelu ja hyvityksen toteutus aiheuttaa sähkönmyyjille suurta sääntelytaakkaa sekä merkittäviä henkilöstön lisäystarpeisiin ja tietojärjestelmien muutoksiin liittyviä, tällä hetkellä vaikeasti ennakoitavia kustannusvaikutuksia.

Ehdotettu sähköhyvitys ja maksuaikojen pidennys lisää kotitalouksen näkökulmasta erilaisten tukimuotojen kokonaisuuden monimutkaisuutta ja siten lisää sähköyhtiön haasteita viestiä ja varmistaa asiakkaille ajantasaisen, riittävän ja oikean tiedon

20.1.2023

saatavuus ja ymmärrettävyys kullakin hetkellä laskutuksen toteutuessa kuluvan vuoden 2023 aikana.

Pidämme nyt myönnettyä lausuntoaikaa poikkeuksellisen lyhyenä. Pidämme kuitenkin vielä tärkeämpänä sitä, että hallituksen esitysluonnosta parannetaan vielä merkittävästi nyt saatavan lausuntopalautteen perusteella ennen lopullista esitystä eduskunnalle.

2 EHDOTUS SÄHKÖHYVITYKSEN LASKEMISEKSI JA SEN KOMPENSOINTI SÄHKÖNMYYJÄLLE

Erilaisten sähkön käyttötilanteiden merkittävä määrä tulee joka tapauksessa aiheuttamaan sähkönmyyjille haasteita toteuttaa nyt valmisteilla oleva hyvitysmalli ehdotetussa aikataulussa. Monimutkainen hyvitysmalli ja kasvava asiakaspalvelun tarve aiheuttaa samanaikaisesti haasteita kotitalouksille. Nämä lisäävät sähkönmyyjien asiakaspalvelun resurssitarpeita ja kustannuksia, ja heikentävät asiakastyytyvyyttä, mikäli palveluajat samanaikaisesti pitenevät.

Käsityksemme mukaan hyvitysmallin parametrejä voidaan yksinkertaistaa edelleen ilman että sen maksatuksen tavoitteista luovutaan. Näin helpotetaan asiakkaiden näkökulmasta hyvityksen periaatteiden omaksumista ja hyväksyttävyyttä ja samalla helpotetaan hyvityksen maksatuksen toteutusta ja tarvittavaa viestintää.

Muutos- ja muut parannusehdotukset:

- Meillä ei ole kommentoitavaa marras-joulukuulta 2022 laskettavaa ja maksettavaa hyvitystä koskien, koska se perustuu toteutuneisiin kulutus- ja hintatietoihin. Lain voimaantulon viivästyessä tulisi harkita tämän 1. hyvityserän maksamisen siirtoa maaliskuulta huhtikuulle, jotta kaikille sähkönmyyjille jäisi riittävä aika maksatuksen valmisteluun ja erilaiset toteutusriskit pienenisivät.
- Tammi-helmikuun 2023 osalta ehdotamme, että hyvitysmallia yksinkertaistetaan siten, että hyvitys kahdelle kuukaudelle lasketaan tammikuun 2023 toteutuneiden hinta- ja kulutustietojen perusteella ja hyvityksen määrä kerrotaan kahdella vastaamaan kahden kuukauden sähkölaskuja. Tätä voidaan perustella sillä, että tammikuun kulutus on jo toteutunut, kun hyvitystä koskeva laki tulee eduskuntakäsittelyyn. Siten sähkönmyyjille jäisi enemmän aikaa toteuttaa hyvityksen 2. erä tammikuun tiedoilla toukokuussa. Tämä ratkaisu olisi myös selkeämpi asiakkaille. Helmikuun tietojen jättäminen pois laskentaperusteista vähentäisi myös myyjänvaihoista ja muista käyttötapauksista johtuvia tiedonvaihottarpeita ja virheriskejä.
- Lakiehdotuksessa tulee selvästi varmistaa, miten toimitaan myyjänvaihtotilanteissa. Pääperiaatteena tulee olla, että kukin sähkönmyyjä laskee ja toimittaa hyvityksen vain oman sopimuskautensa ajalta.
- Lakiehdotuksessa tulisi täsmentää, mitä sähköhyvitystä koskevia tietoja laskusta tai sen liitteestä tulisi ilmetä asiakkaalle. Ehdotamme että laskulla hyvitys esitetään kuukausikohtaisesti ja tiedot hyvityksen laskemisen periaatteista kuvataan esimerkiksi liitteessä tai sähköisen viestinnän avulla, jolloin asiakas voi halutessaan omatoimisesti varmistaa, että hyvitys on laskettu oikein. Voimassaolevan laskuasetuksen perusteella ei saisi syntyä muita vaatimuksia. Samoja tai tarkempia tietoja sähköhyvityksestä tulisi voida antaa erik-

20.1.2023

seen sähköisessä muodossa, mitä pidämme ensisijaisena viestintäkanavana, koska tällöin viestintä asiakkaille on nopeinta ja kustannustehokkainta.

- Lakiehdotuksen ja sen perustelujen tulisi selventää, miten ehdotettua -hyvityksen edellyttämää rajahintaa 10 snt/kWh sovelletaan erilaisille tuotetyypeille ja että tätä varten lain perusteluissa olisi olemassa riittävästi ohjeistuksia ja/tai selkeitä laskentavariaatioita. Esimerkkejä:
 - Spot-sopimuksen hinta lasketaan asiakkaan tuntikulutuksella painotettu todellinen keskihinta.
 - Jos tuotteelle on kiinteä kk-hinta, eikä energiasidonnaista komponenttia, rajahinta tulisi voida laskea yksinkertaisesti kk-hinta (€) / energia (kWh).
- Lakiehdotuksessa tulisi tarkentaa, että sähkönmyyjä voi käyttää laskettua sähköhyvitystä aiemmin maksamattomien ja hyvityksen maksuhetkellä olevien erääntyneiden saataviensa kuittaukseen.
- Lakiehdotukseen tulisi lisätä Valtion velvollisuus tilittää hyvitykset sähkönmyyjille mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään 14 päivän kuluessa sähkönmyyjän hakemuksen päiväyksestä.
- Sähköhyvitysten korvaamisen ja lisämaksuajan vaatiman rahoituksen hakemisen osalta Valtionkonttorin antaman ohjeistuksen tulee olla selkeää ja riittävän yksityiskohtaista, esimerkiksi millaista raportointia ja tarkastuksia vaaditaan.
- Lakiehdotuksen kaikkien ilmoitettujen sähkönhintojen kohdalla olisi tärkeää selventää, että hyvitetävät hinnat ja muut veloitukset sisältävät myös arvonlisäveron (energia snt/kWh ja kiinteä maksu €/kk molemmat sisältäen alv).

3

EHDOTUS MAKSUAIKOJEN PIDENTÄMISTÄ KOSKEVAN LAKILUONNOKSEN POISTAMISEKSI TAI SEN MUUTTAMISEKSI

Esitetyn kaltainen lailla säädettävä, asiakkaiden yksipuoliseen ilmoitukseen perustuva ja sähkönmyyjiin kohdistuva pakottava maksuaikojen pidennysvaatimus olisi toteutuessaan merkittävä lisätaakka sähkönmyyjille. Maksuajan pidennyksen lisähyödyt jäisivät vähäisiksi verrattuna sen toteutukseen tarvittavaan työmäärään ja kustannuksiin.

Poistamalla tämä maksuaikojen pidennystä koskeva lakiehdotus voidaan merkittävästi parantaa sähkönmyyjien valmiuksia luoda sähköhyvityksen tarviset prosessit ja järjestelmät tiukan tavoiteaikataulun mukaisesti. Tällöin käytettävissä olevat resurssit käytettäisiin yksinomaan sähköhyvityksen toimeenpanoon. Perusteluina esitämme muun muassa seuraavaa:

- Sähkönmyyjät myöntävät jo nykyisin räätälöityjä, asiakkaiden kanssa neuvoteltuja ja siten osapuolten kesken sovittuja vaihtelevia ja pitkiäkin maksuaikoja, jotka voivat kattaa sekä sähkön myynnin että siirron (myös jos sähkönmyyjä toimii laskuttajana siirron osalta).
- On myös selvä riski siitä, että asiakkaiden maksuvaikeudet kumuloituvat, mikäli pidennystä myönnetään ilman tapauskohtaista tarveharkintaa ja/tai ilman

20.1.2023

tarkempaa suunnitelmaa tulevasta maksuohjelmasta, josta yleensä aina sovi-
taan vapaaehtoisten maksuaikamuutosten yhteydessä.

- Nyt ehdotettu maksuaikojen pidennys aiheuttaisi merkittäviä käytännön toimeenpanon haasteita, jos asiakkaiden oikeus maksuajan lykkäykseen määritellään liian joustavasti esim. korkeintaan 120/60 päivää ja koskiessaan pelkästään osaa laskusta. Tästä aiheutuvien erilaisten varianttien toteutus laskutusjärjestelmissä olisi aikaa vievää tai jopa lähes mahdotonta. Monissa tapauksissa on käytännössä mahdotonta jakaa laskua osiin pidennystä varten, myös sen takia että lasku voi sisältää pelkän sähköenergian tai sekä sähköenergian että siirron osuuden.
- Maksuaikojen pakottava ja asiakkaan aloitteesta tapahtuva ”automaattinen” pidentäminen aiheuttaisi edelleen kasvavia asiakaspalvelun resurssitarpeita ja -kustannuksia edellä kuvatun sähköhyvityksen lisäksi.
- Haavoittuvat ja pienituloiset, sähkölaskujen kanssa vaikeuksissa olevat kotitaloudet voivat jo saada apua Kelan sähkötuen avulla.

Mikäli hallitus yllä sanotuista perusteluista huolimatta päättää tehdä maksuaikojen pidentämistä koskevan lakiehdotuksen eduskunnalle, toivomme, että seuraavat näkökohdat otetaan huomioon lain jatkovalmistelussa:

- Asiakkaiden yksipuolisesta aloitteesta johtuva maksuaikojen pidennysmahdollisuus laajasti käytettynä voi johtaa vaikeasti ennakoitavaan ja merkittävään käyttöpääomatarpeen kasvuun ja samalla luottotappioiden kasvuun. Valtion tulisi lähtökohtaisesti korvata tästä johtuvat lisäkustannukset (rahoituskulut) ja mahdolliset luottotappiot täysimääräisesti.
- Ehdotusta tulisi muuttaa siten, että ehdotettuja pakottavia pidennysaikoja tulisi lyhentää puoleen ja pidennysmahdollisuutta voisi nostaa 50 %:ista 100 %:iin sähkönmyyjän niin hyväksyessä. Toisin sanoen sähkönmyyjä voisi siten päättää koko laskun energian osuuden maksuajan pidentämisestä, ja saada takaus/hyvitys perustuen myönnettyyn pidennykseen. Tällöin valtion-takauksella voidaan edelleen kattaa kaikki pidennysten tarvitsemat lisärahoitustarpeet samoilla kustannuksilla kuin alkuperäinen ehdotus.
- Tällöin lakiehdotuksen 4 §:ää ja vastaavasti 5 §:ää vastaavasti muutettaisiin kuulumaan ”*Sähköyhtiön on myönnettävä kuluttaja-asiakkaan / yritysasiakkaan pyynnöstä lisämaksuaikaa 3 §:ssä tarkoitetulle sähköenergian laskutetulle määrälle, kuitenkin enimmillään 60 (120) / 30 (60) päivää laskun alkuperäisestä eräpäivästä.*”.
- Olisi myös huomioitava, että moni ns. toimitusvelvollinen sähkönmyyjä laskuttaa myös verkkomaksuja yhteisellä laskulla. Myös näissä tilanteissa tulisi olla mahdollista saada takaus ja korvaus rahoitukselle aiheutuneista lisäkustannuksista, mikäli laskuttaja myöntää maksuajan pidennystä lain tarkoittamalla tavalla.
- Asiakkaiden ei tulisi voida vaatia 60 tai 30 päivää lyhyempiä maksuaikojen pidennyksiä, jotta eri varianttien mahdollisuus, tarvittava työmäärä ja järjestelmien muutostarpeet eivät kohtuuttomasti kasvaisi.

20.1.2023

- Yritysassiakkaille tarkoitettu maksuajan pidennysmahdollisuus tulisi rajata koskemaan sähkönhankintansa perusteella luokiteltavia toimitusvelvollisuuden piirissä olevia yrityksiä, sillä nyt tehty esitys pakottaisi sähkönmyyjää myöntämään lisämaksuaikaa ja ottamaan tavanomaista suurempia luottotappioriskejä kaikkien yritysasiakkaiden osalta, mikä voi käsittääksemme olla perustuslain 15 §:n vastaista.

4 VAPAA-AJAN ASUKKAIDEN RAJAAMINEN SÄHKÖHYVITYKSEN ULKO-PUOLELLE

Sähkönmyyjillä ei ole kattavaa ja varmaa tietoa siitä, onko henkilötunnuksella yksilöity käyttöpaikka vakituinen tai vapaa-ajan asunto. Tämän vuoksi vapaa-ajan asuntojen erottelu luotettavasti ei ole mahdollista.

5 VALMISTELUSSA OLEVA ASUNTO-OSAKEYHTIÖIDEN KÄYTTÄMÄN SÄHKÖN HYVITYSMALLI

Hallituksen esitysluonnoksen sivulla 8 todetaan, että hallitus on valmistelemassa sähköhyvitystä vastaavaa erillistä tukimallia asunto-osakeyhtiöille, joiden lämmitys perustuu sähköön ja joiden lämmitykseen käytettävän sähkön kustannuksista vasta asunto-osakeyhtiö. Tuesta on tarkoitus antaa oma erillinen lakiesitys.

Haluamme jo tässä yhteydessä muistuttaa, että kaikkien asunto-osakeyhtiöiden lämmityksen kustannukset ovat sähköhyvityksen perusteluissa mainituista syistä johtuen nousseet kaikissa taloyhtiöiden eri lämmitysmuodoissa. Kaukolämpö vastaa Suomessa kuitenkin noin 45 % asuin- ja palvelurakennuksien lämmityksestä ja suoraan sähkön käyttöön pääasiallisena lämmitysmuotona perustuu arviolta noin 35 %, josta merkittävä osa on omakotitaloja tai muita asumismuotoja ja jotka siten ovat jo nyt ehdotetun sähköhyvityksen piirissä.

Mikäli yllä viitattu valmisteilla oleva tukimalli asunto-osakeyhtiöille kohdistetaan vain sähköön perustuvaan lämmitysmuotoon ja sähkön käyttöön, ehdotus johtaisi epätasa-arvoiseen kohteluun ja hetkelliseen kilpailun vääristymiseen eri lämmitysmuotojen välillä paikallisilla lämmitysmarkkinoilla. Siksi tuen valmistelun yhteydessä tulisi varmistaa, että tukea sovelletaan koskemaan tasapuolisesti kaikkia asunto-osakeyhtiöitä ja siten muitakin lämmitysmuotoja.

Lisätietoja antaa: Tuomas Yrttiaho, Fortum Markets Oy +358 (0)44 425 3780

tuomas.yrttiaho@fortum.com